

Світова економіка та міжнародні відносини

УДК 339.727.22/.24

Гаврилюк Оксана Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародної економіки

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Гаврилюк Оксана Владимировна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры международной экономики

Черновицкий экономический университет имени Юрия Федьковича

Gavryliuk Oksana

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of International Economics

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Саїнчук Наталія Валеріївна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Саинчук Наталия Валериевна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры финансов и кредита

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Sainchuk Nataliya

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance and Credit

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Дольний Юрій Зіновійович

магістр

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Дольный Юрий Зиновиевич

магистр

Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича

Dolnyi Yuriy

Master of the

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО
ІНВЕСТУВАННЯ
СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ И ОСОБЕННОСТИ
МЕЖДУНАРОДНОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ
MODERN TRENDS AND CHARACTERISTICS OF INTERNATIONAL
INVESTMENT**

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню сучасних трендів та особливостей міжнародного інвестування. Розглянуто розподіл глобальних інвестиційних потоків за групами країн протягом 1999-2018 років. Встановлено, що хоча розвинені країни є основними донорами та реципієнтами іноземного капіталу, в останнє десятиліття суттєво зросла роль країн, що розвиваються, як у залученні, так і вивезенні прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що вказує на зміцнення позицій ключових країн цієї групи у світовій економіці. Загалом, за 1999-2018 роки розвинені країни вивезли 23,05 трлн. дол. США або 74,4% від загального обсягу вивезених ПІІ. Країни, що розвиваються, вивезли 7,5 трлн. дол. США або 24,3% від їх загального обсягу, а країни з перехідними економіками – 402,0 млрд. дол. США чи 1,3% відповідно. Визначено, що тенденції залучення прямих*

іноземних інвестицій у 2018 р. були різноспрямованими щодо груп країн. Так, у розвинених країнах було зафіксовано найменше значення цього показника, починаючи з 2004 року; приплив ПІІ в країни з перехідною економікою також скорочувався другий рік поспіль. Натомість, другий рік підряд було зафіксовано позитивну тенденцію збільшення обсягів залучення ПІІ, країнами, що розвиваються, після скорочення їх припливу у 2016 році. Проте, в межах країн цієї групи спостерігались кардинальні відмінності у залученні ПІІ. Загалом, за період 1999-2018 років обсяги накопичених ПІІ у розвинених країнах зросли у 3,7 разів, у країнах, що розвиваються – майже у сім разів, а в країнах з перехідною економікою – у більше, ніж двадцять разів. Наголошено, що регіональна нестабільність й політична невизначеність негативно впливають на світові інвестиційні процеси. Також, уряди багатьох держав запроваджують регуляторні зміни у національних інвестиційних політиках, які мають на меті як лібералізацію інвестиційного законодавства, так і посилення й розширення контролю над іноземними інвестиціями. Нарешті, спалах і розповсюдження коронавірусної загрози (Covid-19) з початку 2020 р. вже мають і в подальшому матимуть шоковий вплив на світову економіку та інвестиційні процеси, зокрема. Ефективна реакція на економічні наслідки Covid-19 потребуватиме не лише активних та цілеспрямованих макроекономічних заходів з боку держав, а й коригуючої політики та інституційних реформ, необхідних для побудови надійної, стійкої, справедливої і сприятливої траєкторії розвитку світової економіки.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, приплив прямих іноземних інвестицій, потоки прямих іноземних інвестицій, країни-реципієнти, країни-донори.

Анотація. Стаття посвячена дослідженню сучасних трендів і особливостей міжнародного інвестування. Розглянуто

распределение глобальных инвестиционных потоков по группам стран в течение 1999-2018 годов. Установлено, что хотя развитые страны являются основными донорами и реципиентами иностранного капитала, в последнее десятилетие существенно возросла роль развивающихся стран, как в привлечении, так и вывозе прямых иностранных инвестиций (ПИИ), что указывает на укрепление позиций ключевых стран этой группы в мировой экономике. В целом, за 1999-2018 годы развитые страны вывезли 23,05 трлн. долл. США или 74,4% от общего объема вывезенных ПИИ. Развивающиеся страны вывезли 7,5 трлн. долл. США или 24,3% от их общего объема, а страны с переходными экономиками - 402,0 млрд. долл. США или 1,3% соответственно. Определено, что тенденции привлечения прямых иностранных инвестиций в 2018 были разнонаправленными по группам стран. Так, в развитых странах было зафиксировано наименьшее значение этого показателя, начиная с 2004 года; приток ПИИ в страны с переходной экономикой также сокращался второй год подряд. Зато второй год подряд фиксировалась позитивная тенденция увеличения объемов привлечения ПИИ развивающимися странами после сокращения их притока в 2016 году. Однако в пределах стран этой группы наблюдались кардинальные различия в привлечении ПИИ. В целом, за период 1999-2018 годов объемы накопленных ПИИ в развитых странах выросли в 3,7 раза, в развивающихся странах - почти в семь раз, а в странах с переходной экономикой - в более чем двадцать раз. Отмечено, что региональная нестабильность и политическая неопределенность негативно влияют на мировые инвестиционные процессы. Также, правительства многих государств внедряют регуляторные изменения в национальных инвестиционных политиках, которые имеют целью как либерализацию инвестиционного законодательства, так и усиление и расширение контроля над иностранными инвестициями. Наконец, вспышка и распространение коронавирусной угрозы (Covid-19) с начала 2020 г. уже

имеют и в дальнейшем будут иметь шоковое воздействие на мировую экономику и инвестиционные процессы в частности. Эффективная реакция на экономические последствия Covid-19 потребует не только активных и целеустремленных макроэкономических мер со стороны государств, но и корректирующей политики и институциональных реформ, необходимых для построения надежной, устойчивой, справедливой и благоприятной траектории развития мировой экономики.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, приток прямых иностранных инвестиций, потоки прямых иностранных инвестиций, страны-реципиенты, страны-доноры.

Summary. The article is devoted to the study of modern trends and characteristics of international investment. We have studied the distribution of global investment flows by a group of countries during 1999-2018. It has been found that, while developed countries are major donors and recipients of foreign capital, the role of developing countries in attracting and exporting foreign direct investment (FDI) has increased significantly over the past decade, indicating a strengthening of the position of key countries of this group in the world economy. In general, until 1999-2018, the developed countries had exported \$ 23.05 trillion of the total volume of FDI exported. Developing countries had taken out \$7.5 trillion of the total amount, and countries with transition economies had taken out \$402.0 billion or 1.3%, respectively. It is estimated that the trends of attracting foreign direct investment in 2018 were differently directed at groups of countries. For example, developed countries have recorded the least rate since 2004; FDI inflow to transition economies has also declined for the second consecutive year. On the other hand, for the second consecutive year, there was a positive trend in the increase in FDI inflows of the developing countries after the decline in their inflows in 2016. However, there were major differences in FDI inflows within the countries of the group. Overall, cumulative FDI in developed countries increased

3.7 times during the period 1999-2018, almost seven times in developing countries, and more than twenty times in countries with transition economy. It was noted that regional instability and political uncertainty negatively affect global investment processes. Likewise, many governments are implementing regulatory changes in national investment policies that aim to liberalize investment laws as well as strengthen and expand control over foreign investment. Finally, the outbreak and spread of the coronavirus threat (Covid-19) since early 2020 already have a shock effect on the global economy and investment processes, in particular. An effective response to the economic consequences of the Covid-19 will require not only proactive and purposeful macroeconomic measures by states, but also corrective policies and institutional reforms needed to build a robust, sustainable, equitable, and favorable trajectory for the global economy.

Key words: *foreign direct investment, FDI inflows, FDI flows, recipient countries, donor countries.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасної світової економіки значною мірою залежить від динаміки ринку прямих іноземних інвестицій (далі - ПІІ). Практично всі держави прагнуть залучати іноземні інвестиції з метою модернізації та диверсифікації економіки і забезпечення сталого розвитку. Поряд з цим, країни формують і більш жорсткі механізми регулювання іноземних інвестицій, посилюючи процедури їх відбору й моніторингу та ретельно перевіряючи міжнародні угоди злиттів і поглинань. В умовах наростання кризових явищ у світовій економіці рівень міжнародного інвестування очікувано знижуватиметься, що призведе до загострення конкуренції між країнами за залучення іноземних інвестицій. Нестача ПІІ особливо гостро позначиться на країнах, що розвиваються, та країнах з перехідними економіками в силу їх значних потреб в капіталі для забезпечення соціально-економічного розвитку і зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції та особливості

розвитку світових інвестиційних процесів розглянуто у працях багатьох вітчизняних та іноземних учених. Серед них Л.І. Федулова [1], О.О. Пахомов і К.М. Багдасарян [2], Л.Г. Чувахіна [3], О.В. Підчоса [4], О.П. Мельничук і І.О. Доценко [5], О.А. Герасімова [6]. Поряд з цим, подальше дослідження сучасних трендів і перспектив глобальної інвестиційної політики дає змогу розробляти заходи, спрямовані на формування і забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в усіх регіонах та країнах світу, особливо тих, які потребують значних інвестиційних ресурсів.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження сучасних трендів та особливостей розвитку міжнародного прямого інвестування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах здійснення ефективної структурної політики, розвиток сфер і галузей національних економік визначають зростаючі потреби держав у міжнародному інвестуванні. Згідно даних ЮНКТАД [7], у 2018 р. глобальний приплив ПІІ склав майже 1,3 трлн. дол. США, що, проте на 200 млрд. дол. США або 13,4% менше, ніж у 2017 р. та на 622 млрд. дол. чи 32,4% менше, ніж у 2016 р. (рис. 1).

При цьому показники відпливу глобальних інвестицій ніколи не співпадають із значеннями припливу ПІІ, перевищуючи їх, або ж навпаки, є меншими. Протягом останніх двох десятиліть (1999-2018 роки) розбіжності в одержаних даних коливалися в діапазоні від 1,06 млрд. дол. США у 1999 р. до 368,55 млрд. дол. США у 2016 році. Причинами таких дисбалансів у світовому обліку потоків і, відповідно, накопичень ПІІ є певні відмінності в методиках їх виміру в країнах, складність операцій в межах транскордонних злиттів і поглинань, труднощі із визначенням географічної належності прямого інвестора.

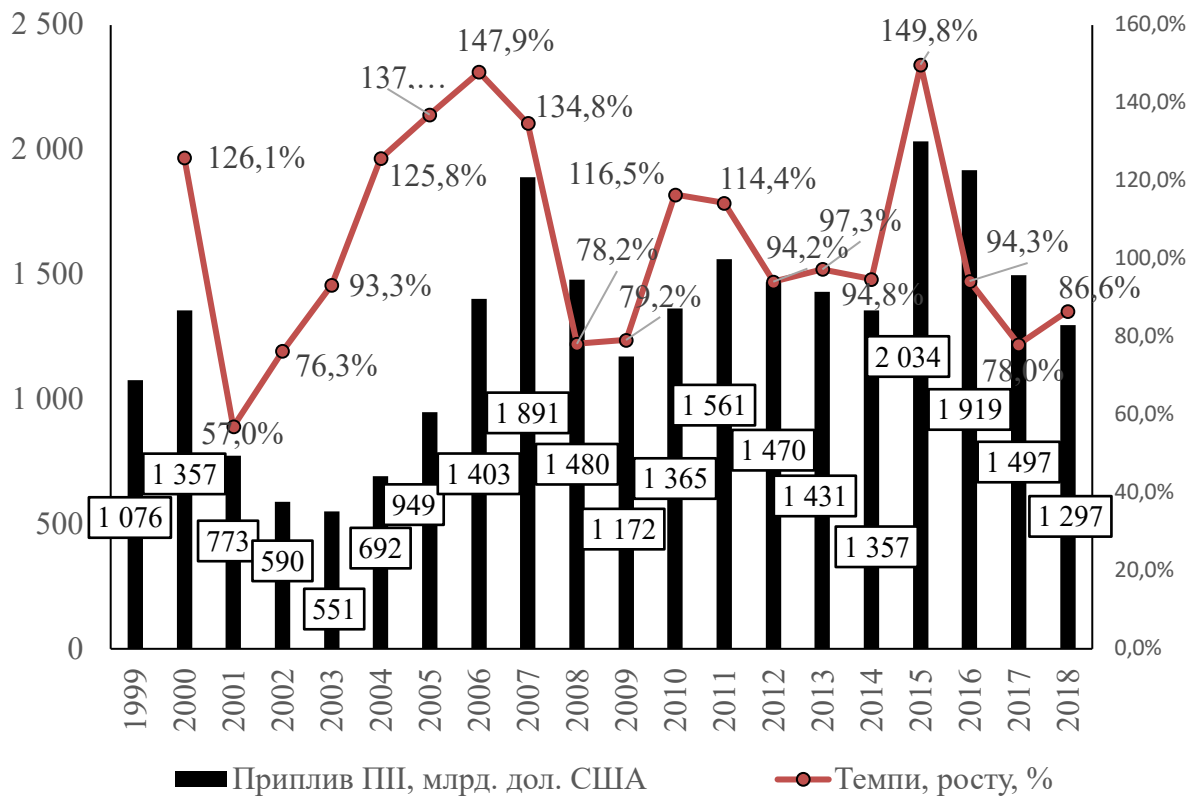

Рис. 1. Динаміка припливу глобальних ПП та темпи їх росту у 1999-2018 роках

Джерело: складено авторами за [7]

Аналіз даних, систематизованих на рисунку 1, вказує на значні коливання величини припливу ПП у 1999-2018 роках. Суттєві прирости ПП фіксувалися у 2004-2007 роках, їх різке скорочення спостерігалось у 2008-2009 роках на фоні спаду у світовій економіці, кризи ліквідності й скорочення обсягів операцій злиттів і поглинань. Упродовж 2010-2015 років у глобальних потоках ПП продовжувалися суперечливі тенденції зниження обсягів в 2011-2014 роках із стрімким їх зростанням у 2015 році (на 49,0% порівняно з 2014 роком). Починаючи з 2016 року, можна констатувати уповільнення припливу ПП: у 2016 р. скорочення на 5,7% порівняно з 2015 р., у 2017 р. – зменшення на 22,0% проти рівня 2016 р., а у 2018 р. світові ПП продовжували скорочуватися - на 13,4% порівняно з 2017 роком. Це пояснюється уповільненням світового зростання, підвищенням волатильності валютних ринків, загостренням регіональних конфліктів, які

негативно впливають на прийняття рішень міжнародними корпораціями, посиленням протекціоністських тенденцій у світовій економіці (прийняте в ЄС рішення щодо обмеження доступу іноземним компаніям в енергетичній сфері; зміна порядку розгляду пропозицій щодо іноземних інвестицій у США тощо). Також, зниження припливу ПІІ обумовлено масштабною репатріацією багатонаціональними компаніями США прибутку, накопиченого за кордоном, у першому-другому кварталах 2018 року після проведення в країні податкової реформи у 2017 році.

Тенденції залучення ПІІ у 2018 р. були різноспрямованими щодо груп країн (рис. 2). Так, у розвинених країнах було зафіксовано мінімальне значення цього показника, починаючи з 2004 року – 556,9 млрд. дол. США [7], що на 202,3 млрд. дол. США або майже на третину менше, ніж у 2017 році та на 640,8 млрд. дол. США чи на 53,5% менше, ніж у 2016 році. Це зумовлено масштабним скороченням залучення ПІІ розвиненими країнами Європи – до 171,9 млрд. дол. США проти 384,0 млрд. дол. США у 2017 р. та 611,7 млрд. дол. США у 2016 р. Зокрема, вплив іноземного капіталу спостерігався у Швейцарії (87,2 млрд. дол. США), Ірландії (66,4 млрд. дол. США), Норвегії (18,2 млрд. дол. США) та Люксембурзі (5,6 млрд. дол. США). Також, у 2018 р. приплив ПІІ у Великобританію знизився до 64,5 млрд. дол. США, що на 36,3% менше, ніж у 2017 році.

В цей же час, незважаючи на репатріацію прибутків, внаслідок укладання ряду значних за обсягами угод, обсяг залучених інвестицій Нідерландами зріс до 69,7 млрд. дол. США, що на 19,7% більше, ніж у 2017 році, а Іспанією – збільшився більше, ніж удвічі, склавши 43,6 млрд. дол. США проти 20,8 млрд. дол. США у 2017 році.

Приплив ПІІ в країни з перехідною економікою продовжував скорочуватися другий рік поспіль: з 64,7 млрд. дол. США у 2016 р. до 47,5 млрд. дол. США у 2017 р. та 34,2 млрд. дол. США у 2018 р. Значною мірою це було зумовлено масштабним зменшенням іноземних інвестицій в

економіку Російської Федерації – найбільшого реципієнта у групі (у 2017 р. на 30,2%, у 2018 р. – на 48,6).

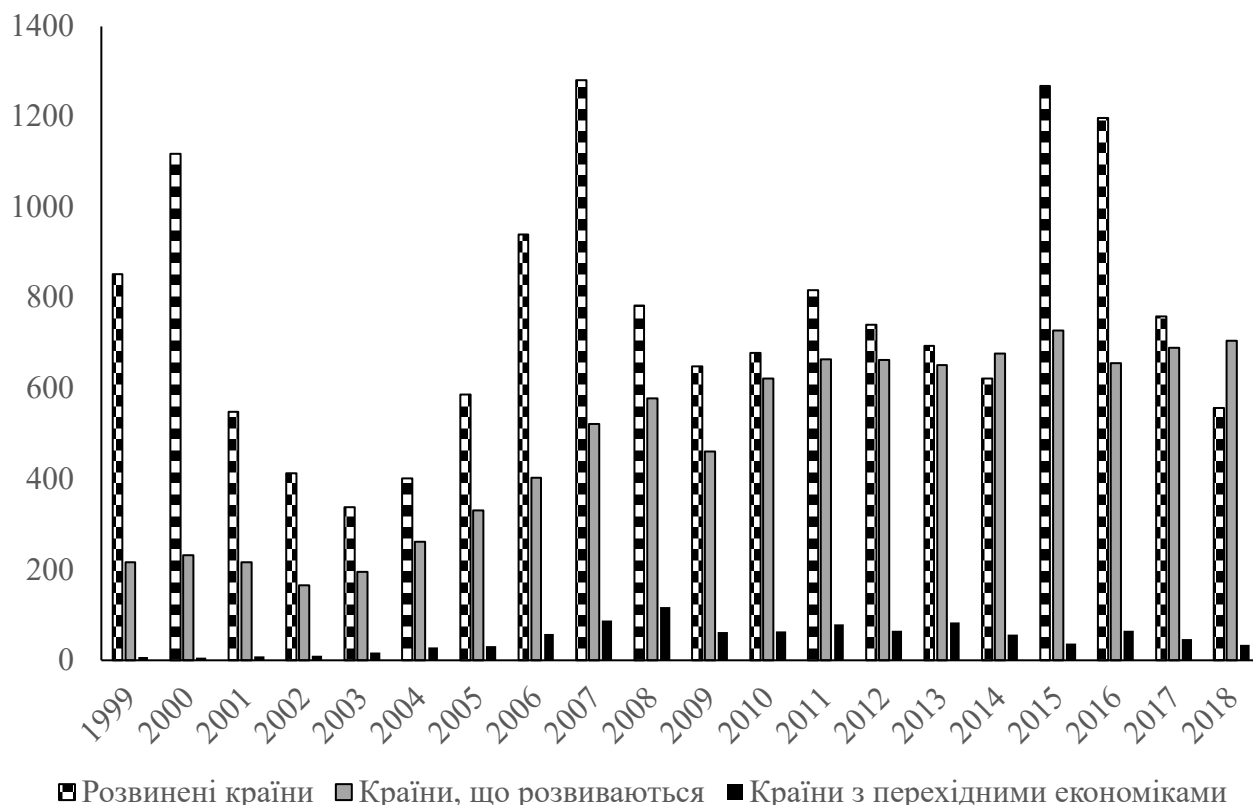

Рис. 2. Розподіл потоків ПП за групами країн у 1999-2018 роках, млрд. дол. США
 Джерело: складено авторами за [7]

Натомість, другий рік підряд спостерігалась позитивна тенденція збільшення обсягів залучення ПП, країнами, що розвиваються, після скорочення їх припливу до країн цієї групи у 2016 році. Цими країнами у 2018 р. було залучено 706,0 млрд. дол. США [7], що на 15,5 млрд. дол. США або 2,2% більше, ніж у 2017 р. та на 49,8 млрд. дол. США чи 7,6% більше від рівня 2016 року. Проте в межах країн цієї групи спостерігались кардинальні відмінності у залученні ПП.

Так, азійські країни, що розвиваються, є найбільшим реципієнтом ПП серед країн цієї групи, забезпечивши при цьому позитивну динаміку залучення інвестицій. До країн Азії було залучено 511,7 млрд. дол. США, що на 19,0 млрд. дол. США або на 3,8% більше, ніж у 2017 р. та на 38,4 млрд.

дол. США чи 8,1% більше, ніж у 2016 році. При цьому позитивні тенденції фіксувалися в усіх субрегіонах групи. Китай як найбільша економіка і одержувач ПІІ, залучив понад 139 млрд. дол. США, що на 3,7% більше, ніж у 2017 р. (починаючи з 2008 р., ця країна щорічно залучає понад 100,0 млрд. дол. США, за винятком кризового 2009 р.).

Потоки ПІІ до африканських країн, що розвиваються, у 2018 р. склали 45,9 млрд. дол. США, що на 10,9% більше, ніж у 2017 р., проте на 1,3% менше порівняно з 2016 роком. Серед основних країн-реципієнтів ПІІ у групі - Єгипет (6,8 млрд. дол. США, що на 8,2% менше, ніж у 2017 р.), Південна Африка (величина залучених ПІІ у 2018 р. подвоїлася порівняно з попереднім роком, склавши 5,3 млрд. дол. США), Конго (4,3 млрд. дол. США), Марокко (3,6 млрд. дол. США), Ефіопія (3,3 млрд. дол. США). В цей же час, в Анголі третій рік поспіль фіксується відплив ПІІ (5,7 млрд. дол. США у 2018 р.), після рекордного його залучення у 2015 р. на понад 10,0 млрд. дол. США.

Потоки ПІІ в країни Латинської Америки та Карибського басейну, що розвиваються, у 2018 р. склали 146,7 млрд. дол. США, що на 8,7 млрд. дол. США або 5,6% менше, ніж у 2017 році. Таким чином, країни цієї групи продовжують демонструвати спадну тенденцію залучення ПІІ, що триває з 2012 року, за винятком 2017 року. Скорочення припливу ПІІ у 2018 р. спостерігалось у Бразилії, Колумбії, Аргентині, Мексиці, Перу, Домініканській Республіці, зростання – у Панамі, Кайманових Островах, Чилі, Гондурасі, Венесуелі.

Внаслідок масштабного скорочення припливу ПІІ у розвинені країни та зростання їх обсягів у країнах, що розвиваються, частка останніх у глобальному обсязі залучених інвестицій у 2018 р. збільшилася до рекордних 54,4% (у 1999 р. вона становила 20,1%, у 2008 р. – 39,1%, у 2014 р. – 49,9%).

На рисунку 3 систематизовано розрахунки щодо структури

накопичених ПІІ за групами країн.

Як бачимо, хоча розвинені країни протягом 1999-2018 років домінують за обсягами накопичених прямих іноземних інвестицій, відбувається процес усталеного зростання ролі країн, що розвиваються, у процесах залучення ПІІ. Частка цієї групи країн зросла з 21,7% від загального обсягу накопичених прямих інвестицій у 1999 році до 33,1% у 2018 р., тобто більше ніж на 11 відсоткових пунктів.

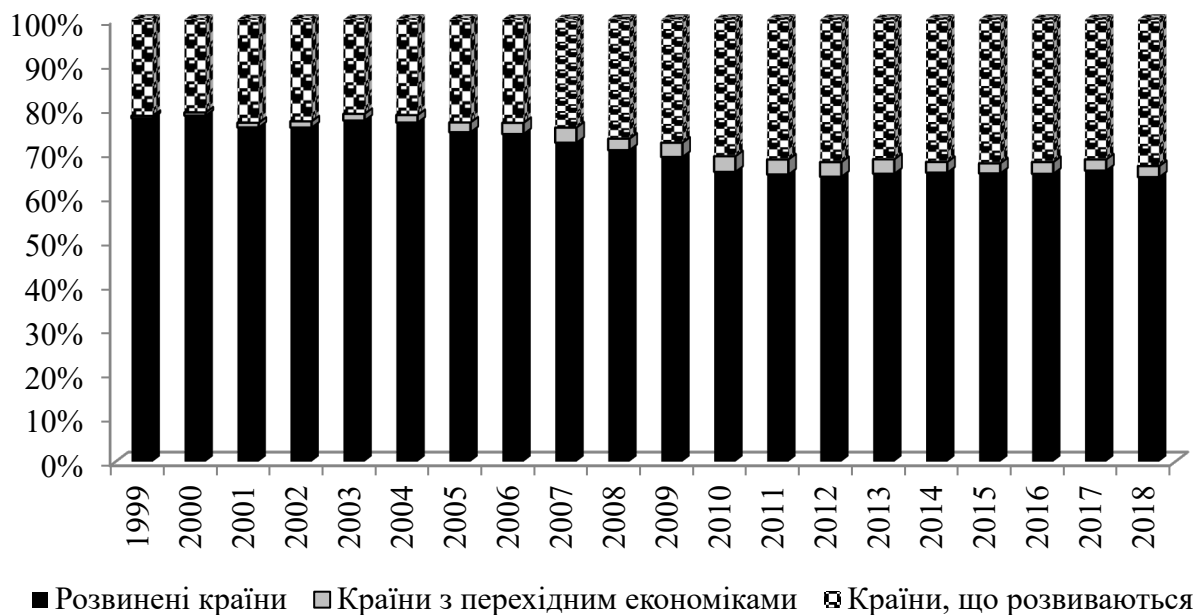

Рис. 3. Накопичені глобальні залучені ПІІ за групами країн, у відсотках до загального обсягу

Джерело: складено авторами за [7]

Аналогічно, поступово підвищується активність країн з перехідною економікою у залученні ПІІ, хоча вони суттєво поступаються країнам, що розвиваються. Загалом, за період 1999-2018 років обсяги накопичених ПІІ у розвинених країнах зросли у 3,7 разів, у країнах, що розвиваються - майже у сім разів, а в країнах з перехідною економікою - у більше, ніж двадцять разів.

На рисунку 4 систематизовано розрахунки щодо структури сукупного обсягу вивезених ПІІ за групами країн.

Спираючись на наявні статистичні дані ЮНКТАД [7] та власні розрахунки,

можемо констатувати, що розвинені країни сьогодні є основними інвесторами капіталу у світову економіку. Загалом, за 1999-2018 роки розвинені країни вивезли 23,05 трлн. дол. США або 74,4% від загального обсягу вивезених ПП. Країни, що розвиваються, вивезли 7,5 трлн. дол. США або 24,3% від їх загального обсягу, а країни з перехідними економіками – 402,0 млрд. дол. США чи 1,3% відповідно. Проте, країни, що розвиваються, стають дедалі більш активними учасниками процесів міжнародного інвестування, про що свідчить збільшення їх питомої ваги у сукупному обсязі вивозу ПП з 9,24% у 1999 році до 24,3% у 2018 році.

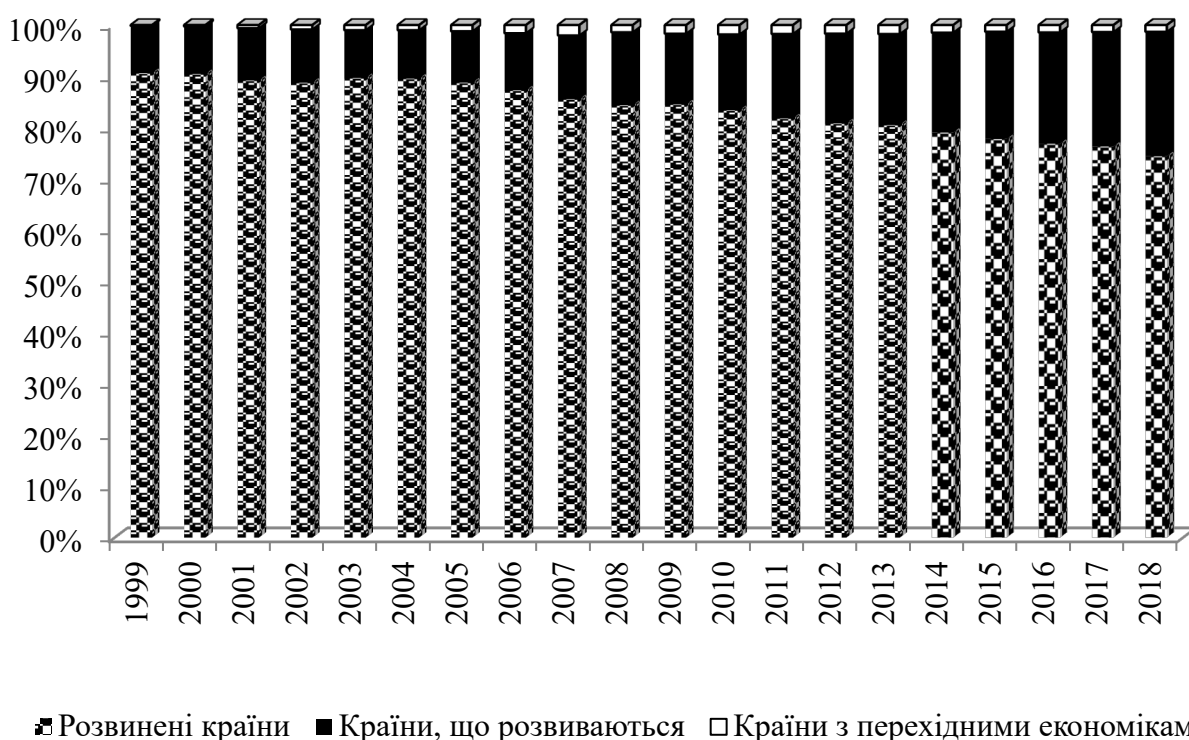

Рис. 4. Сукупні вивезені ПП за групами країн, у відсотках до загального обсягу

Джерело: складено авторами за [7]

Розрахунки, здійснені за даними статистичної бази ЮНКТАД, підтверджують цю тезу (табл. 1). Як бачимо, з 20-ти країн-донорів, які є лідерами з вивозу інвестицій, у 2018 році вісім (Китай, Гонконг, Республіка Корея, Сінгапур, Саудівська Аравія, Тайвань, Таїланд та Об'єднані Арабські Емірати) – належать до групи країн, що розвиваються, та одна (Російська

Федерація) - країн з перехідною економікою. США вперше випали зі списку світових лідерів-інвесторів внаслідок масштабної репатріації коштів американським бізнесом, а Японія очолила рейтинг країн-донорів, незважаючи на зменшення вивозу ПП на 10,8% порівняно з 2017 роком.

Таблиця 1

ТОП-20 країн-донорів за обсягами вивезених ПП

Країна	Вивезення ПП, млрд. дол. США			Вивезення ПП, у % до загальносвітового			Зміни в обсягах та структурі			
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2018 р. до 2017 р.	2018 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р., %	2018 р. до 2016 р., %
Японія	151,3	160,5	143,2	9,8	11,3	14,1	-17,3	-8,1	2,8	2,8
Китай	196,2	158,3	129,8	12,7	11,1	12,8	-28,5	-66,4	1,7	1,7
Франція	64,8	41,3	102,4	4,2	2,9	10,1	61,1	37,6	7,2	7,2
Гонконг, Китай	59,7	86,7	85,2	3,9	6,1	8,4	-1,5	25,5	2,3	2,3
Німеччина	71,2	91,8	77,1	4,6	6,4	7,6	-14,7	5,9	1,2	1,2
Нідерланди	188,0	28,0	58,9	12,1	1,9	5,8	30,9	-129,1	3,9	3,9
Канада	69,9	79,8	50,5	4,5	5,6	4,9	-29,3	-19,4	-0,7	-0,7
Великобри- танія	-22,5	117,5	49,9	-1,5	8,3	4,9	-67,6	72,4	-3,4	-3,4
Республіка Корея	29,9	34,1	38,9	1,9	2,4	3,8	4,8	9,0	1,4	1,4
Сінгапур	39,8	43,7	37,1	2,6	3,1	3,7	-6,6	-2,7	0,6	0,6
Російська Федерація	26,9	34,2	36,5	1,6	1,7	2,4	2,3	9,6	0,7	0,7
Іспанія	43,6	39,9	31,6	2,8	2,8	3,1	-8,3	-12,0	0,3	0,3
Швейцарія	88,5	-34,9	26,9	5,7	-2,5	2,7	61,8	-61,6	5,2	5,2
Саудівська Аравія	8,9	7,3	21,2	0,6	0,5	2,1	13,9	12,3	1,6	1,6
Італія	17,8	25,7	20,6	1,2	1,8	2,0	-5,1	2,8	0,2	0,2
Швеція	3,2	22,8	20,0	0,2	1,6	1,9	-2,8	16,8	0,3	0,3
Тайвань	17,9	11,6	18,0	1,2	0,8	1,8	6,4	0,1	1,0	1,0
Таїланд	12,4	17,1	17,7	0,8	1,2	1,8	0,6	5,3	0,6	0,6
ОАЕ	15,7	14,1	15,1	1,0	1,0	1,5	1,0	-0,6	0,5	0,5
Ірландія	30,1	-39,1	13,3	1,9	-2,7	1,3	52,4	-16,8	4,0	4,0

Джерело: складено авторами за [7; 8]

Аналогічно, Китай, не дивлячись на скорочення вивозу ПП, змістився

з третьої позиції у 2017 р. на другу у рейтингу 2018 року, забезпечивши майже 13,0% світового обсягу вивозу ПП. Великобританія за рахунок негативного зменшення обсягів вивозу ПП змістилася у рейтингу з 4-ої у 2017 році на 8-му позицію.

Натомість, суттєво покращили свої позиції у рейтингу ТОП країн-донорів у 2018 році Франція (з 9 на 3 місці), Нідерланди (з 14 на 6 позиції), Саудівська Аравія (з 28 на 14 позиції), Ірландія (із 157 на 20 позиції). В цілому, ТОП-20 країн у 2018 році забезпечували понад 95,0% загального обсягу вивезення капіталу.

Дослідження глобальних потоків іноземних інвестицій дало можливість визначити лідерів серед країн-реципієнтів. Результати розрахунків відображено у таблиці 2.

Отже, серед 20-ти країн лідерів за обсягами залучених ПП, протягом 2016-2018 років дев'ять (Китай, Гонконг, Сінгапур, Бразилія, Індія, Мексика, Індонезія, В'єтнам, Республіка Корея) – відносять до групи країн, що розвиваються і Російська Федерація – до групи транзитивних економік. Незважаючи на зростаючу конкуренцію з боку країн, що розвиваються, США продовжують утримувати першість за обсягом прямих іноземних капіталовкладень, які спрямовуються до країни іноземними інвесторами. Цьому сприяють величезний ринок США, кваліфікована робоча сила, розвинена законодавча, яка регламентує інвестиційну діяльність. Незважаючи на значне зменшення обсягів залучених ПП у 2017-2018 роках порівняно з 2016 роком, на цю країну припадає понад 19,0% ПП, залучених економіками світу у 2018 році.

Китай та Гонконг продовжують утримувати другу та третю позиції у рейтингу із частками у залученні ПП 10,7% та 8,9% відповідно. Канада, залучивши у 2018 р. понад 39,0 млрд. дол. інвестицій, що на 60,0% більше, ніж у 2017 р., змогла піднятися у рейтингу ТОП країн-реципієнтів із 15 позиції у 2017 р. на 11-ту, а Російська Федерація, навпаки, за рахунок

скорочення припливу ПІІ до 13,3 млрд. дол. проти 26,0 у 2017 р. змістилася в рейтингу із 14 на 20-ту позицію. Загалом, якщо на ТОП 20 країн-реципієнтів ПІІ у 2016 році припадало 75,4%, у 2017 р. – 78,1%, то у 2018 р. – 90,3% сукупного припливу іноземного капіталу відповідно.

Таблиця 2

ТОП-20 країн-реципієнтів ПІІ

Країна	Приплив ПІІ, млрд. дол. США			Приплив ПІІ, у % до загальносвітового			Зміни в обсягах та структурі			
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2018 до 2017	2018 до 2016	2018 до 2017, %	2018 до 2016, %
США	471,8	277,3	251,8	24,6	18,5	19,4	-25,5	-220,0	0,9	-5,2
Китай	133,7	134,1	139,0	7,0	9,0	10,7	4,9	5,3	1,7	3,7
Гонконг, Китай	117,4	110,7	115,7	6,1	7,4	8,9	5,0	-1,7	1,5	2,8
Сінгапур	73,9	75,7	77,7	3,9	5,1	6,0	2,0	3,8	0,9	2,1
Нідерланди	64,3	58,2	69,7	3,4	3,9	5,4	11,5	5,4	1,5	2,0
Великобританія	196,1	101,2	64,5	10,2	6,8	5,0	-36,7	-131,6	-1,8	-5,2
Бразилія	52,8	67,6	61,2	2,8	4,5	4,7	-6,4	8,4	0,2	1,9
Австралія	45,5	42,3	60,4	2,4	2,8	4,7	18,1	14,9	1,9	2,3
Іспанія	27,7	20,9	43,6	1,4	1,4	3,4	22,7	15,9	2,0	2,0
Індія	44,5	39,9	42,3	2,3	2,7	3,3	2,4	-2,2	0,6	1,0
Канада	36,0	24,8	39,6	1,9	1,7	3,1	14,8	3,6	1,4	1,2
Франція	23,1	29,8	37,3	1,2	2,0	2,9	7,5	14,2	0,9	1,7
Мексика	30,9	32,1	31,6	1,6	2,1	2,4	-0,5	0,7	0,3	0,8
Німеччина	23,5	36,9	25,7	1,2	2,5	2,0	-11,2	2,2	-0,5	0,8
Італія	28,5	22,0	24,3	1,5	1,5	1,9	2,3	-4,2	0,4	0,4
Індонезія	3,9	20,6	22,0	0,2	1,4	1,7	1,4	18,1	0,3	1,5
Ізраїль	12,0	18,2	21,8	0,6	1,2	1,7	3,6	9,8	0,5	1,1
В'єтнам	12,6	14,1	15,5	0,7	0,9	1,2	1,4	2,9	0,3	0,5
Республіка Корея	12,1	17,9	14,5	0,6	1,2	1,1	-3,4	2,4	-0,1	0,5
Російська Федерація	37,2	25,9	13,3	1,9	1,7	1,0	-12,6	- 23,9	-0,7	-0,9

Джерело: складено авторами за [7; 8]

Сьогодні країни докладають значних зусиль, спрямованих на залучення іноземних інвестицій (рис. 5).

У 2018 році 55 країн та економік запроваджували заходи, які

стосувалися іноземних інвестицій [8] (у 2017 р. їх налічувалося 65, у 2016 р. 59; найбільше країн упроваджували інвестиційні заходи у 2004-2006 роках, їх метою була лібералізація інвестиційного законодавства і сприяння залученню ПІІ).

Рис. 5. Зміни у національних інвестиційних політиках країн у 2003-2018 роках

Джерело: складено авторами за даними [8]

У 2018 році країнами було запроваджено 112 заходів [8], що на 22,2% менше, ніж у 2017 році та на 10,4% менше порівняно з їх кількістю у 2016 році. З них 31 захід відносився до категорії обмежувальних або регулюючих (під обмежувальними заходами розуміються ті, які обмежують іноземну інвестиційну діяльність, а регулюючими вважаються такі, що мають на меті накладання обмежень як на іноземну, так та і національну інвестиційну діяльність), що більше, ніж на третину порівняно з 2017 роком та більше, ніж на 40% порівняно з 2016 роком.

На противагу цьому, у 2018 році було зафіксовано найбільш масштабне лібералізаційних заходів щодо ПІІ за період 2003-2018 рр. (за винятком 2008 р.) - з 98 у 2017 р. до 65-ти у 2018 р., тобто більш, ніж на 33,0 відсоткових пункти.

Нові обмеження або норми регулювання інвестиційної діяльності були введені переважно з міркувань національної безпеки щодо прав власності іноземних інвесторів в галузях критичної інфраструктури, технологічних компаніях, сфері оборони, прав власності на землю та природні ресурси. Зокрема, рядом урядів було заблоковано угоди поглинання та злиття (M&A) на основі міркувань забезпечення національної безпеки країн, сукупний обсяг таких трансакцій склав близько 153 млрд. дол. США [8].

Крім того, останніми роками все більше поширюється перевірка ПІІ. Як мінімум, 24 країни, які забезпечували 56% сукупного глобального накопиченого обсягу інвестицій [8], застосовували спеціальний механізм перевірки іноземних інвестицій. Більш жорсткий контроль за іноземними придбаннями, зумовлений міркуваннями безпеки і дотримання суспільних інтересів, також запроваджується на регіональному рівні. Загалом, з січня 2011 по березень 2019 р. щонайменше 11 країн запровадили нові регуляторні норми для відстеження ПІІ. Це Австрія, Бельгія, Китай, Угорщина, Італія, Латвія, Норвегія, Польща, Республіка Корея, Російська Федерація та Південна Африка. Крім того, за цей період було зафіксовано, як мінімум, 41 суттєву зміну до регуляторних режимів у 15 юрисдикціях (переважна більшість змін припадала на 2014 р. та 2018 р.).

Розширення контролю над іноземними інвестиціями переважно відбувалося трьома способами: 1) розширенням переліку галузей і секторів, ПІІ в які підлягають перевірці; 2) зниження суми ПІІ, які потребують перевірки; 3) збільшення обов'язків щодо розкриття інформації про ПІІ, збільшення термінів перевірок або введення санкцій за недотримання умов розкриття інформації.

В цей же час, багато країн запровадило заходи із лібералізації, заохочення іноземних інвестицій у таких сферах як сільське господарство, логістика, енергетика, фінанси, транспорт, інфраструктура, роздрібна

торгівля та інтернет-торгівля. Також, деякі країни спростили або упорядкували адміністративні процедури, а ряд країн розширив національні режими стимулювання інвестицій.

В регіональному розрізі країни Азії, що розвиваються, посідали першість за кількістю прийнятих нових заходів інвестиційної політики, за ними йдуть розвинені країни та країни Африки. При цьому, характер нових запроваджених заходів суттєво відрізнявся залежно від групи країн. Так, переважна кількість заходів, вжитих азійськими країнами, що розвиваються, була лібералізаційно спрямованими (32 захід) та лише 2 – з категорії обмежувальних або регулюючих. Натомість, у розвинених країнах було запроваджено 21 захід обмежувального або регулюючого характеру та 7 – заохочувальних для іноземних інвестицій. В Африці ці показники були більш врівноваженими – 14 заохочувальних заходів та 8 – обмежувальних.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Починаючи з 2008 р., протягом 2009-2018 років у сфері глобальної інвестиційної діяльності спостерігалось певне «затишшя» (за винятком 2015-2016 років, коли фіксувалося підвищення інвестиційної активності країн). І хоча розвинені країни залишаються основними донорами та реципієнтами іноземного капіталу, в останнє десятиліття суттєво зросла роль країн, що розвиваються, як у залученні, так і вивезенні прямих іноземних інвестицій, що вказує на зміцнення позицій ключових країн цієї групи у світовій економіці. Разом з цим, регіональна нестабільність й політична невизначеність негативно впливають на світові інвестиційні процеси.

На початку 2020 р. світ зіштовхнувся із коронавірусною загрозою (Covid-19), спалах і розповсюдження якої вже мають і в подальшому матимуть шоковий вплив на світову економіку та інвестиційні процеси, зокрема. Насамперед це відчують Китай та країни Східної та Південно-Східної Азії, а також країни й регіони, які змушені докладати найжорстокіші зусилля щодо стримування вірусу. На думку фахівців ЮНКТАД [9],

залежно від варіантів поширення пандемії згортання міжнародної інвестиційної діяльності можливе в діапазоні від -5% до -15% (порівняно з попередніми прогнозами щодо прямого іноземного інвестування на 2020-2021 роки). Тому ефективна реакція на економічні наслідки Covid-19 потребуватиме не лише активних та цілеспрямованих макроекономічних заходів з боку держав, а й коригуючої політики та інституційних реформ, необхідних для побудови надійної, стійкої, справедливої і сприятливої траєкторії розвитку світової економіки.

Література

1. Федулова Л.І. Світові тенденції інвестування у контексті реалізації завдань сталого розвитку // Економічна теорія та право. 2016. № 3. С. 27-42.
2. Пахомов А.А., Багдасарян К.М. Современные тенденции глобального движения инвестиций и позиции России в этом процессе // Экономическое развитие России. 2019. № 8. С.8-12. URL: <https://www.ranepa.ru/prepodavateli/sotrudnik/?1859>
3. Чувахина Л.Г. Особенности глобальной инвестиционной политики: современные тенденции и перспективы // Вестник Астраханского государственного технического университета. Серия: Экономика. 2019. № 2. С. 142-148.
4. Підчоса О. В., Кулинич Ю.Є. Огляд сучасних тенденцій руху прямих іноземних інвестицій: географічна алокація. URL: [file:///C:/Users/1/Downloads/3666-13486-1-PB%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/3666-13486-1-PB%20(4).pdf)
5. Мельничук О. П., Доценко І.О. Сучасні тенденції міжнародної інвестиційної діяльності // Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 40. С. 18-22.
6. Герасімова О.А. Сучасні світові тенденції інтенсивності двосторонніх прямих інвестицій // Управління і сталий розвиток. 2017. № 1. С. 34-47.

7. Статистична база ЮНКТАД. URL:
https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
8. World Investment Report 2019. Special Economic Zones / UNCTAD. URL:
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf
9. Global Investment Trend Monitor, No. 34 [Special Coronavirus Edition] / UNCTAD. URL:
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeinf2020d2_en.pdf

References

1. Fedulova L.I. (2016). Svitovi tendenciji investuvannja u konteksti realizaciji zavdanj stalogo rozvytku. Ekonomichna teorija ta pravo. № 3. PP. 27-42 (in Ukrainian).
2. Pakhomov A.A., Baghdasarjan K.M. (2019). Sovremennye tendency global'nogo dvizhenija y investytsij y pozycij Rossy v etom processe // Ekonomicheskoe razvitye Rossy. № 8. PP. 8-12. URL: <https://www.ranepa.ru/prepodavateli/sotrudnik/?1859> (in Russian).
3. Chuvakhina L.G. (2019). Osobennosti globalnoy investitsionnoy politiki: sovremennye tendentsii i perspektivy // Vestnik Astrakhanskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta. Seriya: Ekonomika. № 2. PP. 142-148 (in Russian).
4. Pidchosa O. V., Kulynych Ju.Je. (2018). Oghljad suchasnykh tendencij rukhu prjamykh inozemnykh investytsij: gheografichna alokacija. URL: [file:///C:/Users/1/Downloads/3666-13486-1-PB%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/3666-13486-1-PB%20(4).pdf) (in Ukrainian).
5. Meljnychuk O. P., Docenko I.O. (2019). Suchasni tendenciji mizhnarodnoji investytsijnoji dijalnosti // Prychornomorsjki ekonomichni studiji. Vyp. 40. PP. 18-22 (in Ukrainian).
6. Gherasimova O.A. (2017). Suchasni svitovi tendenciji intensyvnosti dvostoronnykh prjamykh investytsij // Upravlinnja i stalij rozvytok. № 1. PP.

34-47 (in Ukrainian).

7. Statystychna baza JuNKTAD. URL:
https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en
8. World Investment Report 2019. Special Economic Zones / UNCTAD. URL:
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf
9. Global Investment Trend Monitor, No. 34 [Special Coronavirus Edition] / UNCTAD. URL:
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeinf2020d2_en.pdf